

УДК 314.151:331.556

С. І. Жир, кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри прикладної математики та інформатики Університету митної справи та фінансів

В. В. Агапова, студентка Університету митної справи та фінансів

О. Я. Пулик, студент Університету митної справи та фінансів

ВПЛИВ АДАПТАЦІЇ ПОТОКІВ БІЖЕНЦІВ ІЗ КРАЇН АФРИКИ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ НА ЕКОНОМІЧНУ СИТУАЦІЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Проведено кількісний та структурний аналіз міграційних потоків вимушено переміщених осіб з країн Африки й Близького Сходу, що спрямовані до Європейського регіону. Розглянуто деякі питання економічної та демографічної ситуації країн-реципієнтів.

Ключові слова: вимушена міграція; біженці; міграція робочої сили; кількісний аналіз; Європейська міграційна криза.

The article deals with quantitative and structural analysis of migration flows of forced displaced persons from Africa and the Middle East to the European region. Some aspects of the economic and demographic situation of the recipient countries are considered in the paper.

Revealed the uneven settlement of refugees accepted in respect of decisions made by different countries regarding quota allocation, adoption and approval of applications for the granting of asylum-seekers. Hence, congestion control bodies, significant disproportions of the structure of expenditures of the budgets that eventually led to the European refugee crisis.

Key words: forced migrations; refugees; labour migration; quantitative analysis; European migration crisis.

Постановка проблеми. Глобальні міграційні потоки – актуальне для дослідження явище у ХХІ ст. Особливого значення набувають питання міжнародної міграції, спричиненої воєнними конфліктами, її вплив на економічне, політичне і соціальне становище країн-реципієнтів, колишніх метрополій часів колоніалізму. Наочним прикладом можуть бути країни Європейського регіону, які наразі виступають пунктом призначення – пошуків порятунку та безпечного майбутнього вимушено переміщених осіб.

© С. І. Жир, В. В. Агапова, О. Я. Пулик, 2016

Однією з причин негативного ставлення населення країн-реципієнтів до імміграційних потоків осіб, які шукають притулку, постає очікування погіршення добробуту у своїй країні. Як результат – рішення окремих країн щодо квотного розподілу, прийняття та затвердження заявок на надання притулку біженцям характеризується неоднозначністю, радикальними настроями суспільства (виникнення чи загострення міжетнічних та релігійних конфліктів [1, 42], зростання ксенофобії та расизму), перевантаженістю контролюючих органів, зрушення у балансі інтересів безпеки ЄС і прав людей-мігрантів [2, 3], значними перекосами структури видатків бюджетів, що в результаті призвело до Європейської міграційної кризи 2015 р.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема міграційної кризи досліджується багатьма іноземними науковцями це, зокрема: Д. Мартін, Р. Босвелл, І. Мартин, А. Аркаронс, Ю. Амуллер, Р. Вольфберг, Ф. Крепо, М. Пуглі, Дж. Солт, Р. Хавсман; вітчизняні науковці Г. Луцишин, А. Чепеленко, В. Івашенко, В. Патійчук, А. Платонов, Н. Кочеригіна, Г. Баришева та ін. також приділяють увагу цій проблемі з метою перейняття досвіду регулювання міграційних потоків, розробки міграційної політики, пропонування підходів до вирішення міграційної кризи.

Мета статті – визначити кількісні характеристики та структуру потоків вимушено переміщених осіб з країн Африки та Близького Сходу; розглянути деякі аспекти впливу вимушеної міграції на демографічну та економічну ситуацію Європейського регіону.

Виклад основного матеріалу. Численні збройні конфлікти, воєнні дії, політичні кризи, які відбулися у світі в 2014–2016 рр. після різкого падіння цін на сировинні матеріали. Так, менше ніж за 5 років кількість осіб, що змушені були залишити свої домівки через збройні конфлікти подвоїлася, досягши майже 40 млн осіб. Більшість із них були переміщені в межах країн проживання, проте в останні роки кількість осіб, які в пошуку безпечного життя мігрували за кордон як біженці, виросла на 60 %, а осіб, які подали офіційні прохання про притулок – у 4 рази.

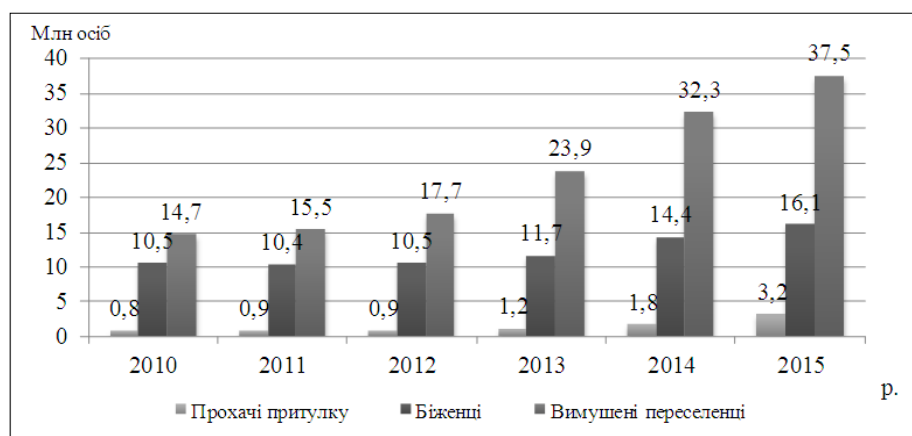

Рис. 1. Світовий структурний розподіл вимушено переміщених осіб, млн осіб, протягом 2010–2015 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3].

Найактивніше ці процеси відбуваються в регіонах Північної Африки та Близького Сходу, звідки сформувалися найбільші з часів Другої світової війни міграційні потоки у Європу, спровокувавши так звану “міграційну кризу” у ЄС. Основними країнами-донорами виступили ті, в яких пройшла “Арабська весна”, зумовивши падіння рівня життя і, як наслідок, політичну нестабільність, гуманітарну кризу та громадянські війни. Найболючіше ці процеси ударили по Сирії, Іраку, Пакистану на Близькому Сході та Судану, Конго, Еритреї, Нігерії в Африці. Саме вихідці з цих країн сформували 2 основних потоки біженців до Європи через Середземне море, склавши 44 % від загальносвітової чисельності: з Африки до Італії та з Близького Сходу через Туреччину до Греції, і далі до Німеччини та Скандинавських країн.

Таким чином, замість звичних 60–80 тис. нелегальних мігрантів на рік, у 2015 р. до ЄС через Середземне море прибуло понад 1,073 млн осіб. Зокрема, до Греції – 80 % усіх нелегальних мігрантів, що добиралися через Середземне море. В основному це були вихідці з Сирії (56,1 %), Афганістану (24,4 %) та Іраку (10,3 %). На Італію припала значно менша частка – 14 % від усіх прибулих, з них 25,5 % – з Еритреї, 14,5 % – з Нігерії і лише 4,8 % – із Сирії. Решта 6 % розподілилася між Іспанією та країнами Балканського півострова.

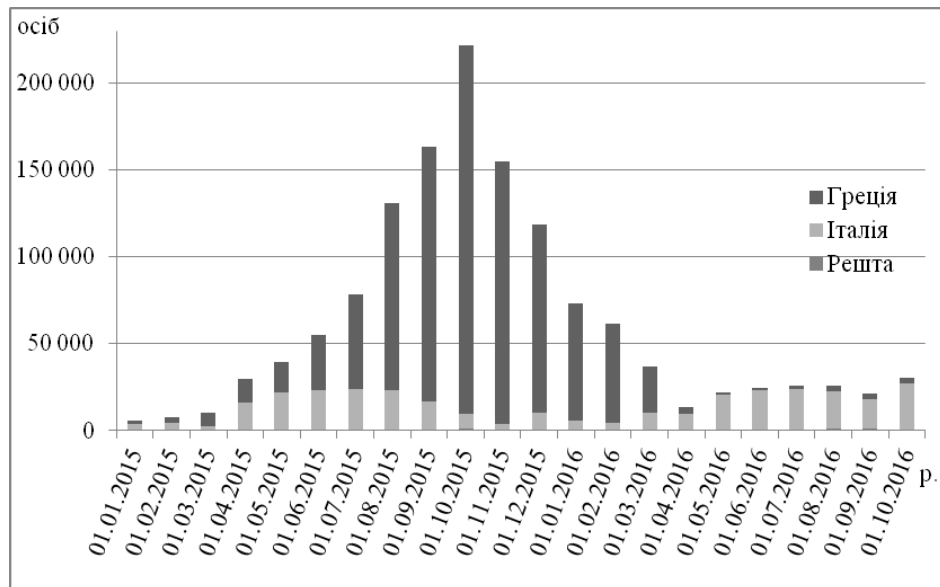

Рис. 2. Розподіл осіб, які шукають притулку за країнами прибуття – країнами Середземного моря, протягом 2015–2016 рр.¹

Джерело: складено авторами на основі [4].

¹ Тут і далі дані за 10 місяців 2016 р.

Із набранням чинності 20 березня 2016 р. домовленості між ЄС та Туреччиною щодо примусової реадмісії, кількість біженців значно зменшилася. За січень – жовтень 2016 р. до ЄС через Середземне море прибуло 261 тис. біженців, при цьому лише половина з них (50,8 %) – до Греції, головним чином, із Сирії (47%), Афганістану (25 %) та Іраку (15 %). До Італії прибуло 48,3 % від усіх біженців: в основному з Нігерії (21 %), Еритреї (12 %) та Судану (7 %).

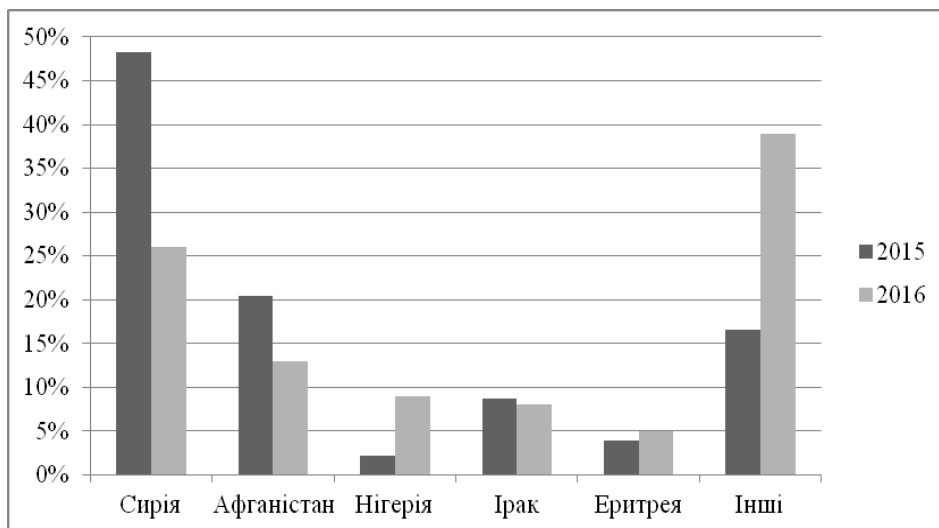

Рис. 3. Національна структура біженців, що прибули в ЄС через Середземне море, за 2015–2016 рр., %

Джерело: складено авторами на основі [4; 5].

Отже, частка біженців із Сирії зменшилась із 48 % у 2015 до 26 % за 10 місяців 2016 р. внаслідок зменшення їх потоку через Туреччину та стабільність потоку італійського напрямку.

У межах ЄС біженці прямують до найрозвиненіших країн. Так, 82,2 % усіх біженців, які прибули з початку 2014 р., шукали собі притулку в таких розвинених країнах, як Німеччина, Швеція, Австрія, Італія, Франція та Угорщина. Склалося так, що середземноморський потік біженців із Африки через Італію осідає частково у самій країні прибуття, а значна їх кількість прямує до Франції. З іншого боку, прибули до Греції та Балканських країн, які в основному складають вихідці із Сирії, Іраку та Афганістану, прямують через Угорщину до Німеччини й далі до Великобританії та Скандинавських країн.

Із самого початку напливу біженців найактивнішу участь у врегулюванні кризи брала Німеччина. У 2014 р. третина усіх біженців осіла саме там. Не менш вагомих вклад у розміщення біженців зробили Італія, Швеція, Франція, взявши на себе до 11–14 % біженців кожна. Від початку 2014 р. по жовтень 2016 р. вони розмістили понад 200 тис. біженців у кожній із країн, а в Німеччині знайшли свій притулок понад 1,2 млн осіб.

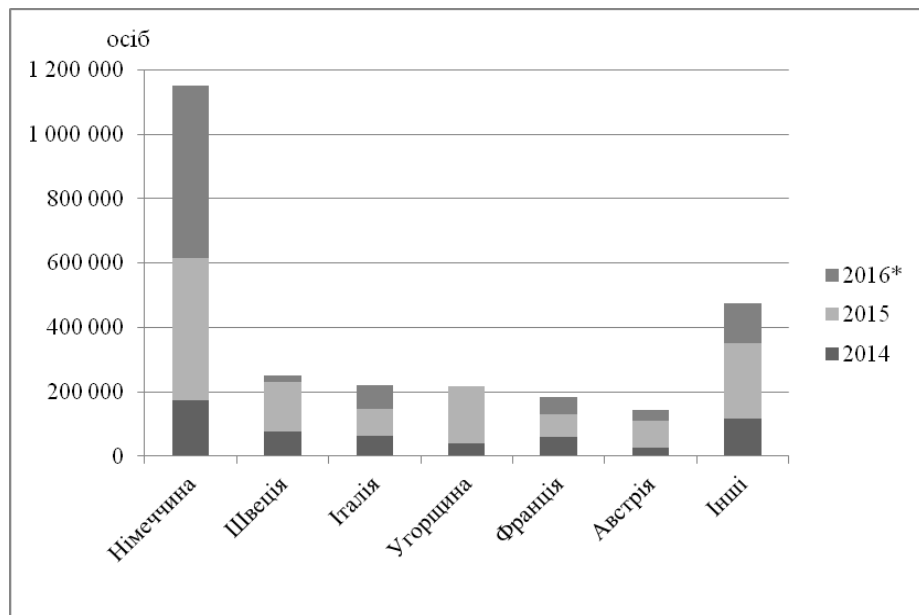

Рис. 4. Кількість розміщених за країнами біженців, тис. осіб

Джерело: розраховано та складено авторами на основі [6].

Інші європейські країни також намагалися допомогти потоку біженців. Проте ситуація різко змінилася в кінці 2015 р. через різкий стрибок їх кількості та зростаючі витрати на них. Крім цього, загострювалися соціальні проблеми у країнах-реципієнтах, тому деякі з них (Чехія, Угорщина, Словаччина та Румунія) закрили кордон для біженців. Інші країни (Великобританія, Ірландія, Данія), формально прийнявши квотну систему, все ж серйозно протидіють прибуттю та асиміляції біженців на своїх територіях.

Такий стан речей призвів до того, що країни, які погодилися прийняти у себе біженців, несуть більший тягар, оскільки їх загальну чисельність розподілено між меншою кількістю країн. Так частка біженців, які прибули до Німеччини, подвоїлася із 31 % у 2014 р. до 62 % у жовтні 2016 р. за рахунок закриття кордонів країнами Центральної Європи та зменшення можливостей прийняття іншими країнами ЄС, які підтримують Німеччину: Нідерландами, Швецією, Австрією.

Крім цього, закриття кордонів країнами кінцевого призначення зумовило затримання біженців у країнах прибуття – Італії, Греції, Словенії, Хорватії, Болгарії. Складність подальшого прийняття і розміщення біженців підштовхнуло ЄС до фінансування проектів захисту кордону та створення баз для біженців у Туреччині, що суттєво скоротило їх потік із Сирії та Іраку.

Слід зазначити, що від початку 2014 р. в країни ЄС потрапило 2,7 млн біженців, тобто 0,5 % їх населення, що буде чинити серйозний тиск на політико-соціальну ситуацію в цих країнах.

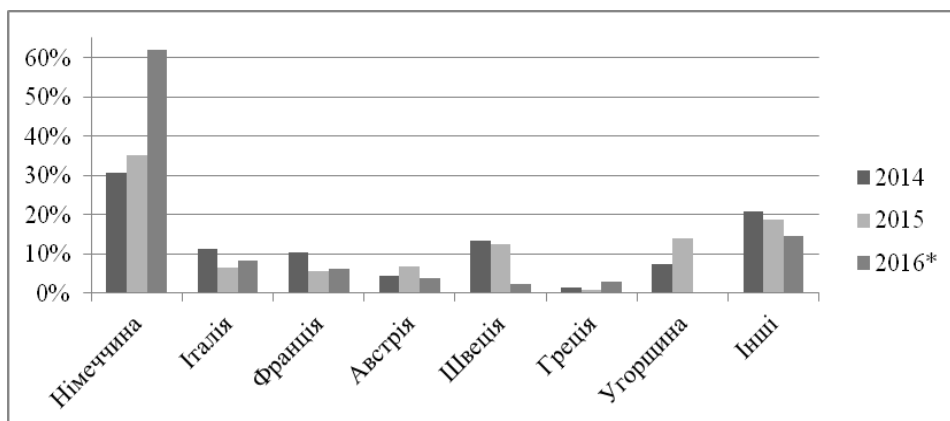

Рис. 5. Частка країн, які прийняли біженців протягом 2014–2016 рр., %

Джерело: складено авторами на основі [6].

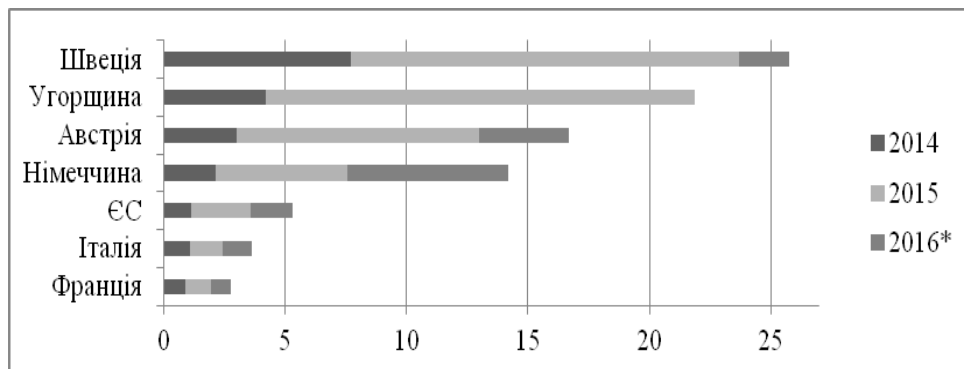

Рис. 6. Чисельність біженців у розрахунку на 1000 жителів постійного населення, осіб

Джерело: розраховано та складено авторами на основі [6].

Саме через буферне розміщення в Угорщині виникла одна з найскладніших проблем, оскільки чисельність біженців тут росла високими темпами і в кінці 2015 р. досягла 215 тис. осіб (наростаючим підсумком), що склало понад 2,2 % від населення країни. Це змусило уряд країни закрити кордон і відмовитися від квотної системи розподілу біженців, прийнятої напередодні у ЄС. Такі кроки Угорщини переорієнтували потік біженців із країн Балканського півострова до інших країн: Хорватії та Словенії, – в яких чисельність біженців з початку 2016 р. зростала, але у зв'язку зі вступом в силу угоди ЄС із Туреччиною не стала критичною.

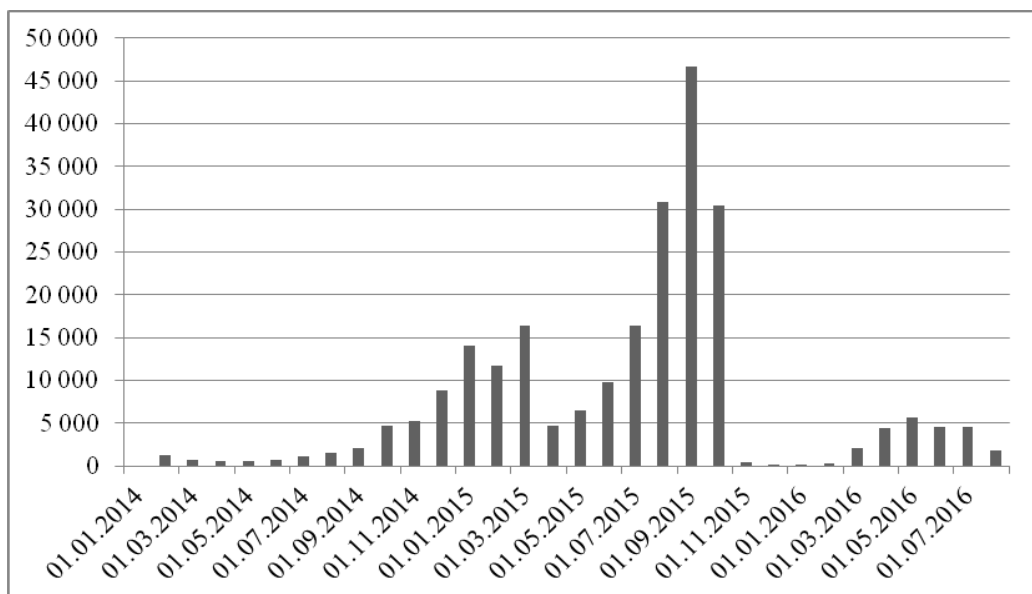

Рис. 7. Щомісячна кількість біженців, прийнятих Угорщиною протягом 2014–2016 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [7].

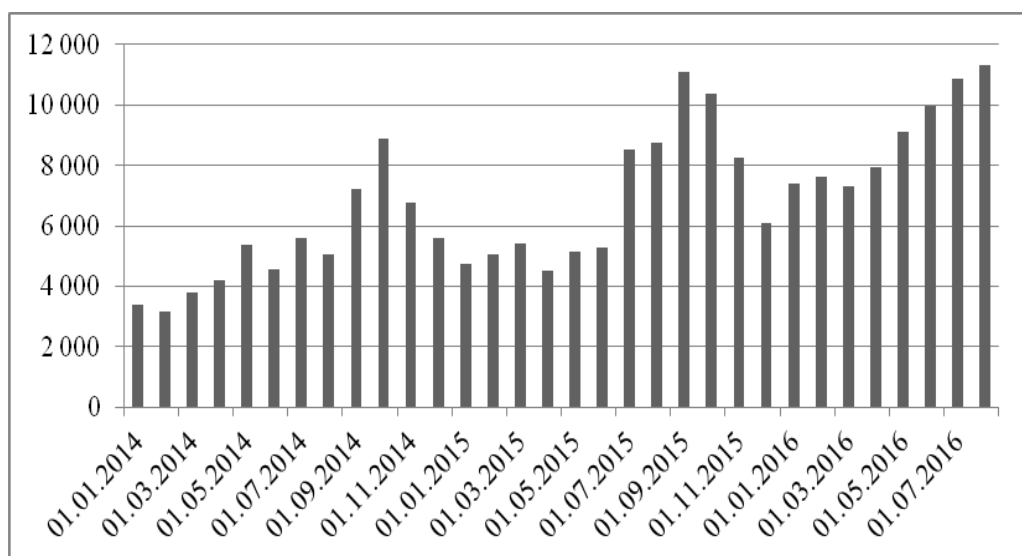

Рис. 8. Щомісячна кількість біженців, прийнятих Італією протягом 2014–2016 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [7].

Складна ситуація виникла у Швеції, де наразі найвищий показник кількості біженців на 1 тис. жителів – 26 осіб. Проте, на відміну від деяких країн Центральної Європи, Швеція не обмежує чисельність прибулих, тим більше, що величина квоти для неї в розрізі вже прийнята біженців досить невелика – 2 тис. осіб на місяць.

В Італії, на відміну від інших країн ЄС, ситуація не змінилась із укладенням угоди з Туреччиною, оскільки 92 % прибулих біженців – вихідці з Африки, зокрема з Нігерії, Судану, Сомалі, Еритреї, Гамбії, Конго та ін. І потрапити вони в Італію можуть з Північно-Африканського узбережжя, що ускладнює можливості закриття кордонів, як це роблять інші країни.

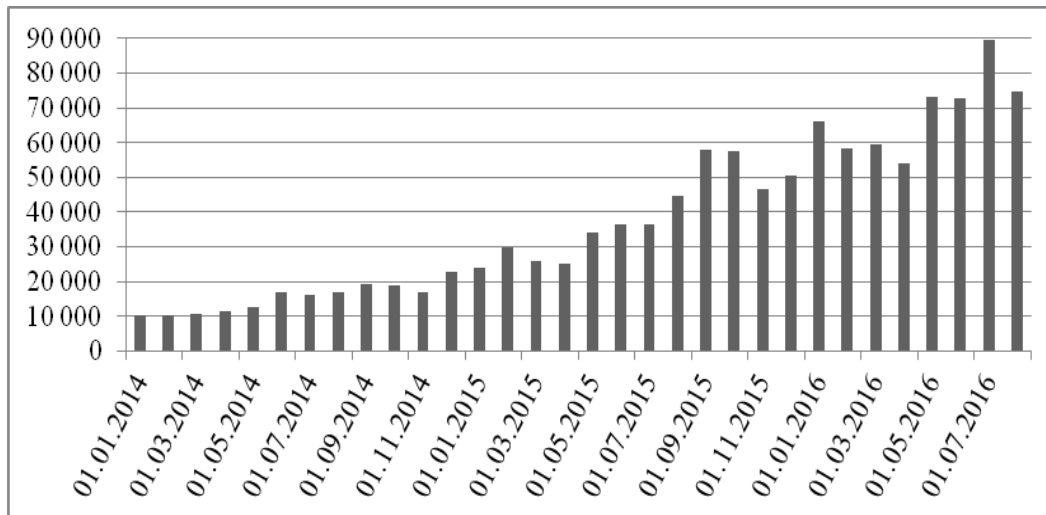

Рис. 9. Щомісячна кількість біженців, прийнятих Німеччиною протягом 2014–2016 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [7].

Найскладніша ситуація виникла у Німеччині, яка взяла на себе тягар не лише економічного врегулювання ситуації, а й політичної відповідальності за неї, оскільки саме Німеччина у 2014 р. закликала ЄС “відчинити двері” для біженців. Сьогодні в цій країні їх перебуває понад 1,15 млн. Лише витрати на щомісячні виплати по 670 євро, прийняті з вересня 2015 р., у 2016 р. сягнули 6 млрд євро. Крім цього, витрати на розміщення, обслуговування та інтеграцію біженців у 2015 р. перевищили 22 млрд євро, а на жовтень 2016 р. уже сягнули 25,6 млрд євро. У бюджеті на 2017 р. передбачено суму понад 30 млрд, що стає значним тягарем для платників податків. На це уряд відповідає, що за кілька років все виправдається новими робочими місцями та сплатою податків вже адаптованими біженцями. Наразі створено додаткових 27 тис. робочих місць для допомоги інтеграції біженців. Йдеться і про деякий економічний стимул, а саме: підвищення конкурентоспроможності німецької економіки завдяки незначному здешевленню робочої

сили, оскільки майже за 3 роки до Німеччини іммігрувало більше 1,5 млн непрацевлаштованої робочої сили, що може надати новий поштовх економіці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З економічного погляду, поряд із негативними наслідками та ризиками перевантаження соціальної системи, у довгостроковій перспективі – приток біженців може надати вигоду країнам прибуття за рахунок оновлення, омолодження робочої сили. Це один із можливих варіантів вирішення демографічної проблеми старіння населення Європейського регіону. Зрозуміло, що імміграція біженців докорінно не змінить вікову структуру населення, проте цей процес має спинити темпи настання демографічної кризи, а також зростання внутрішнього ринку споживання. Звичайно, підтримка такого стану ринку праці на сьогодні та в майбутньому потребує додаткових державних видатків. Проте, Німеччина має певні фінансові надлишки для забезпечення цих процесів.

У короткостроковій перспективі зростання державних видатків на інтеграцію біженців, розбудову інфраструктури, структурну асиміляцію, забезпечення житлом, медичну допомогу, мовну адаптацію, видатки на освіту стануть значним поштовхом для циклічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних [Електронний ресурс] / Г. Луцишин // Humanitarian vision. – 2015. – Vol. 1, Num. 2. – С. 41–46. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/UJRN/hv_2015_1_2_9
2. Crepeau F. Facilitating Mobility and Fostering Diversity: Getting EU Migration Governance to Respect the Human Rights of Migrants [Електронний ресурс] / F. Crepeau, A. Purkey // CEPS paper No. 92/ May 2016. – Режим доступу : <https://www.ceps.eu/publications/facilitating-mobility-and-fostering-diversity-getting-eu-migration-governance-respect>
3. UNHCR Population Statistics Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.popstats.unhcr.org/en/overview>
4. UNHCR Mediterranean Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>
5. European refugees & migrants emergency response: nationality of arrivals to Greece, Italy and Spain [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MonthlyTrendsofNationalities-ArrivalstoGreeceItalyandSpain-31December2015.pdf>
6. Eurostat Newsrelease: Asylum in the EU Member States [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>
7. UNHCR Asylum-seekers monthly Statistics Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.popstats.unhcr.org/en/asylum_seekers_monthly